

FRANSUZ VA O‘ZBEK XALQ ERTAKLARIDA “SEHRLI AYOLLAR
OBRAZI”NING LINGVOMADANIY TAHLILI*Lola Djuraeva**Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti**Fransuz filologiyasi kafedrası magistranti**Tel: +998974012904**Mail: loladilova@list.ru*

Abstract: *The figure of the “magical woman” — represented by fairies, witches, and wise old women — plays a central role in the symbolic structure of fairy tales. This paper analyzes the linguistic and cultural representation of magical female characters in French and Uzbek folk tales. It explores how these figures embody both creative and destructive forces, reflecting each nation’s moral and spiritual worldview. Through a comparative linguocultural approach, the study examines the semantic fields of *fée*, *sorcière*, *vieille femme magique* in French and *pari*, *kampir*, *jodugar ayol* in Uzbek, revealing differences in cultural symbolism and gender perception.*

Keywords: *magic, woman, fairy, witch, linguoculture, symbolism, folklore, myth.*

Kirish.

Sehrlı ayollar obrazi — xalq ertaklarining eng qadimiy va murakkab timsollaridan biridir. U ezgulik va yovuzlik, yaratish va yo‘qotish, mehr va qahrning uyg‘unligini ifodalaydi. Fransuz ertaklarida (masalan, *Les Fées*, *La Belle au bois dormant*, *Peau d’Âne*) parilar — inoyat va adolat timsoli bo‘lib, qahramonni sinovdan o‘tkazadi. O‘zbek ertaklarida (*Zumrad va Qimmat*, *Boy va kambag‘al kampir*, *Sehrgar ayol*) esa kampir yoki jodugar obrazlari axloqiy saboq beruvchi yoki jazolovchi kuch sifatida namoyon bo‘ladi. Tadqiqotning maqsadi — fransuz va o‘zbek ertaklarida sehrlı ayollar obrazining lingvomadaniy, ramziy va semantik xususiyatlarini aniqlashdir.

1. Sehrlı ayollar konsepti va uning madaniy mohiyati.

Sehrlı ayollar ikki xil obrazda namoyon bo‘ladi: yaxshi pari (donor, himoyachi) va yovuz jodugar (sinovchi, jazolovchi). Fransuz ertaklarida pari — ilohiy rahm-shafqat manbai, o‘zbek ertaklarida esa kampir — taqdir vositachisi sifatida talqin qilinadi. Bu farq Sharq va G‘arb mentalitetidagi axloqiy qadriyatlar tafovutini aks ettiradi.

2. Leksik-semantik tahlil

Fransuz tilidagi *fée*, *charmeuse*, *sorcière* so‘zlari estetik va axloqiy ijobiy konnotatsiyaga ega, ular go‘zallik va mukammallik bilan bog‘lanadi. O‘zbek tilida esa kampir, jodugar, afsungar so‘zlari ikki tomonlama — mehribon yoki yovuz ma’noda ishlatiladi. Bu ikkiyoqlamalik qadimiy mifologik ildizlarga borib taqaladi, unda ayol bir vaqtning o‘zida hayot va o‘lim kuchini ifodalaydi.

(8th international scientific and practical conference)

3. Ramziylik va arxetipik ma'nolar

Fransuz ertaklarida pari ko'pincha suv, nur va gul bilan bog'liq bo'lsa, o'zbek ertaklarida kampir yoki jodugar yer, o'choq va qorong'ulik bilan aloqador. Bu ramzlar har bir xalqda ayolning kosmik va ijtimoiy vazifalarini — himoya, poklanish, sinov va mukofotni — aks ettiradi.

4. Qiyosiy tahlil

Fransuz madaniyatida sehrlil ayol — ijod va ilhom timsoli, o'zbek madaniyatida esa axloqiy sinov va ruhiy tozalanish vositasi. Birinchisida u o'zining inoyati bilan qahramonni yuksaltiradi, ikkinchisida esa sinov orqali uni tarbiyalaydi.

5. Sharq va G'arb madaniyatlarida sehrlil ayollar obrazining qiyosiy talqini

Sharq va G'arb madaniyatlarida sehrlil ayollar obrazining mazmuni ijtimoiy qadriyatlar tizimi, diniy dunyoqarash va gender stereotiplari bilan chambarchas bog'liqdir. Fransuz xalq og'zaki ijodida ayolning sehrlil kuchi ko'pincha ijodkorlik, mehr va ilohiy inoyat bilan bog'lanadi. Pari yoki sehrgar ayol — bu mo'jizakor kuch sohibasi bo'lib, u odatda insoniyatga yordam beradi, ezgulikni himoya qiladi va yovuzlikni jazolaydi. U G'arb estetik tafakkurida axloqiy yuksaklik va nafislik timsoli sifatida talqin etiladi.

O'zbek xalq ertaklarida esa sehrlil ayollar ko'proq sinovchi, ba'zan jazolovchi obraz sifatida namoyon bo'ladi. Ular ko'pincha qahramonni sabr, toqat va sadoqat sinovidan o'tkazadi. Bu esa Sharq madaniyatining axloqiy paradigmasini aks ettiradi — ya'ni har qanday mo'jiza mehnat, sabr va poklik orqali qo'lga kiritiladi. O'zbek folkloridagi "kampir", "jodugar" yoki "sehrgar ayol" obrazlari jamiyatning ma'naviy nazorat mexanizmini ifodalaydi: u insonni ezgulikka undaydi va adolatni saqlaydi.

Fransuz ertaklaridagi pari obrazlari ko'pincha o'zining estetik mukammalligi bilan ajralib turadi. U ayollikning ilohiy, nafis, nozik tomonini ifodalaydi. O'zbek ertaklaridagi sehrlil ayol esa ko'proq donolik, tajriba va himoya kuchi bilan ajralib turadi. Agar fransuz parisi go'zallik va shirin so'z orqali muvozanatni o'rnatasa, o'zbek kampiri ogohlantirish, sinov va sabr orqali o'rgatadi.

Bu farq diniy va falsafiy qarashlarda ham namoyon bo'ladi. G'arbda sehr ko'pincha tabiat va inson o'rtasidagi uyg'unlikni ifodalasa, Sharqda u ilohiy irodaning timsoli sifatida talqin qilinadi. Shuning uchun fransuz ertaklarida pari — yaratuvchan kuch, o'zbek ertaklarida esa sehrgar ayol — taqdirning ijrochisi hisoblanadi.

Shunday qilib, har ikki madaniyatda sehrlil ayol obrazining mohiyati umumiy: u insonni sinovdan o'tkazadi va ruhiy yuksalishga olib boradi. Ammo Sharqda bu yo'l sabr va itoat orqali, G'arbda esa go'zallik va adolat orqali amalga oshadi. Bu tafovutlar Sharq va G'arb madaniyatlarining asosiy qadriyatlar tizimini aks ettiradi: biri ijtimoiy tartib va ma'naviy poklikni, ikkinchisi esa shaxsiy erkinlik va axloqiy mukammallikni ulug'laydi.

Xulosa

1. Sehrli ayollar obrazi xalq ertaklarida milliy axloqiy qadriyatlar va mifopoetik tafakkurni aks ettiradi.
2. Fransuz an'anasida pari ezgulik va estetik mukammallikni ifodalasa, o'zbek an'anasida kampir — hayotiy tajriba va sinov kuchidir.
3. Leksik-semantik farqlar Sharq va G'arb dunyoqarashining gender stereotiplarini ochib beradi.
4. Sehrli ayollar konseptining tahlili xalq og'zaki ijodida ayolning ijtimoiy va ruhiy rolini chuqur anglash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Пропп, В.Я. Морфология <волшебной> сказки. — М.: Лабиринт, 1998.
2. Маслова, В.А. Связь мифа и языка. — М.: Языки русской культуры, 1999.
3. Ўzbek xalq ertaklari. — T.: Ėshlar nashriyot uyi, 2018.
4. Charles Perrault. Contes. — P.: Livre de Poche, 2023.
5. Zipes, J. Fairy Tales and the Art of Subversion. — New York: Routledge, 2012.